

OLAMNING LISONIY TASVIRIDA EMOTSIONAL IFODA
ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ ВЫРАЖЕНИЕ В ЯЗЫКОВОЙ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ
МИР
EMOTIONAL EXPRESSION IN THE LINGUISTIC REPRESENTATION OF
THE WORLD

Abdusattarova Shaxlo

Mustaqil izlanuvchi

Samarqand davlat chet tillar instituti

Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya. *Ushbu maqolada inson tafakkurida shakllanadigan olam manzarasi, tafakkur, emotsional tasvir hamda turkumlashtirish atamalariga alohida to'xtalib o'tilgan hamda ular haqida turli olimlarni qarashlari, til inson tafakkurini, tafakkur esa voqelikni aks ettirishi, inson tafakkurida olamning emotsional tasviri hamda uning lingvistik manzarasi, atrofda predmetlarni emotsional idrok etish, kontseptuallashtirish va turkumlashtirish jarayoni haqida ma'lumotlar berilgan.*

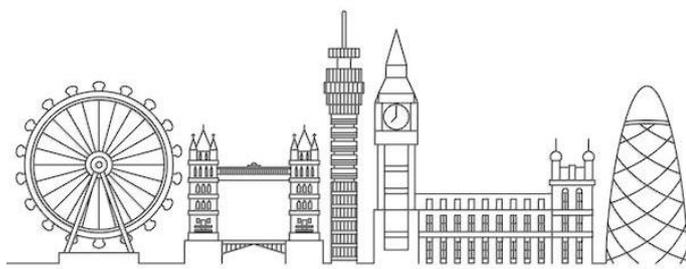
Kalit so'zlar: *tafakkur, emotsional tasvir, subektiv talqin, lisoniy shakl, antropotsentrik, konseptualizatsiya jarayoni, turkumlashtirish, biologik, psixologik va ijtimoiy omillar.*

Аннотация. *В данной статье рассматриваются термины «мировоззрение», «сознание», «эмоциональный образ» и «категоризация», которые формируются в сознании человека, а также приводятся сведения о взглядах различных ученых на них, о том, что язык отражает мышление человека, а мышление отражает действительность, об эмоциональном образе мира в сознании человека, о языковой картине мира, о процессе эмоционального восприятия, концептуализации и категоризации окружающих объектов.*

Ключевые слова: *сознание, эмоциональные образы, субъективная интерпретация, языковая форма, антропоцентризм, процесс концептуализации, категоризация, биологические, психологические и социальные факторы.*

Abstract. *This article focuses on the terms worldview, consciousness, emotional image, and categorization that are formed in the human mind, and provides information about the views of various scientists on them, the fact that language reflects human thinking, and thinking reflects reality, the emotional image of the world in the human mind, the linguistic picture of the world, and the process of emotional perception, conceptualization, and categorization of surrounding objects.*

Keywords: *consciousness, emotional imagery, subjective interpretation, linguistic form, anthropocentric, conceptualization process, categorization, biological, psychological, and social factors.*

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Inson nafaqat tafakkur qiluvchi, balki his qiluvchi mavjudotdir. Uning tafakkurida shakllanadigan olam manzarasi faqat mantiq va bilimlar asosida emas, balki chuqur emotsional jarayonlar orqali ham vujudga keladi. Inson butun umri davomida atrofdagi olam bilan aloqada bo'ladi. O'zaro ta'sir natijasida inson u haqida muayyan bilimga ega bo'ladi. Atrofdagi voqelik haqidagi shaxs tomonidan egallangan bilimlar majmui butun olamning tasviri deyiladi [7, 11].

Tafakkur - bu faqat ratsionallikdan iborat bo'lmay, hissiy tajriba bilan ham boyitilgan murakkab tizimdir. Har bir inson tashqi dunyoni o'z hissiyotlari prizmasi orqali qabul qiladi. Masalan, quvonchli kayfiyatda bo'lgan shaxs bir xil holatni ijobiy baholasa, tushkunlikdagi odam uni salbiy talqin qilishi mumkin. Bu holat emotsiyalar ong faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Emotsional tasvir - bu inson ongida voqelikning hissiyotlar bilan boyitilgan, subektiv talqinidir. Ya'ni odam voqea, yoki joy haqida nafaqat mantiqiy xulosa chiqaradi, balki uni his qiladi, unga munosabat bildiradi. Bu munosabat, ko'pincha, insonning avvalgi tajribalari, shaxsiy qadriyatlar va madaniyatiga bog'liq bo'ladi.

Inson tafakkurida aks ettirilganda butun olam manzarasi lisoniy shaklda qayd etiladigan va amalga oshiriladigan ikkilamchi obektiv voqelik sifatida amalga oshiriladi. Til inson tafakkurini, tafakkur esa voqelikni aks ettiradi [2, 23].

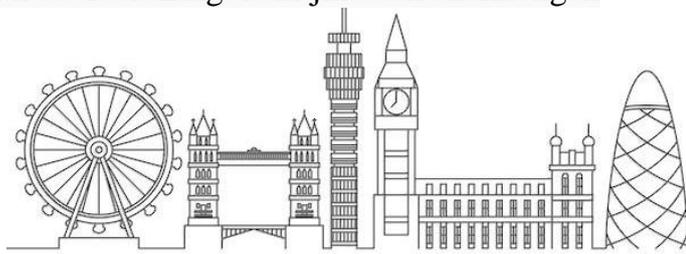
Dunyo tasviri antropotsentrik bo'lib, u "insonning o'ziga xosligi, mavjudligi va uning dunyo bilan munosabati, dunyoda mavjudligining eng muhim shartlari" orqali amalga oshiriladi [6, 11]. V.A.Maslovaning fikriga ko'ra, dunyo tasviri "inson mavjudligini tavsiflovchi asosiy tushunchalardan biridir" [4, 47]. O.V.Kazachenko "butun olam tasviri" atamasi "subektning tashqi dunyo bilan o'zaro ta'siri tajribasini tashkil qilish joyi, usuli va jarayonini belgilash uchun ishlatiladi" degan fikrni ilgari surgan [1, 138].

Shunday qilib, dunyo tasviri nafaqat voqelik haqidagi g'oyalardan iborat, balki o'zining shaxsiy va umumiy madaniy tajribasi va dunyo haqidagi bilimlar majmuini o'z ichiga oladi. Inson obektlarni, ularning borliqdagi holatini tasvirlaydi, shuningdek, uning ichida sodir bo'layotgan jarayonlarni ichki his-tuyg'ulari orqali baholaydi [2, 126].

Inson tafakkurida olamning emotsional tasviri ko'pincha obektiv haqiqatdan farq qilishi mumkin. Shunga qaramay, bu tasvir shaxs hayoti, qaror qabul qilishi va ijtimoiy munosabatlarida muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun emotsional tasvir faqatgina subektiv kechinma emas, balki ong faoliyatida muhim kognitiv vosita sifatida qaraladi. Atrofdagi voqelikni anglashda inson kontseptuallashtirish va turkumlashtirishni amalga oshiradi. Konseptualizatsiya jarayonida subekt kerakli ma'lumotlarni aniqlaydi, bu borada tushuncha hosil qiladi va keyin uni bilimga aylantiradi.

Turkumlashtirish - avvaldan aniqlangan va tushunilgan ma'lumotlarni inson ongida mavjud bo'lgan tushunchalar bilan bog'lashni o'z ichiga oladi.

Idrokning kontseptuallashtirish va turkumlashtirish deb ataladigan bu ikki shakli jarayonida bilim tushunchalar shaklida namoyon bo'ladi. Lingvistik jihatdan shakllangan

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

bilimlar yig'indisi dunyoning lingvistik manzarasini tashkil qiladi. Ya'ni dunyoning lingvistik tasviri tilda aks etuvchi ko'zgudir.

Yuqorida qayd etilgan tushunchaga V.A.Maslova o'zining quyidagicha purma'no fikrlarini olg'a suradi: "Dunyoning lingvistik manzarasi xalqning umumiy madaniy merosi bo'lib, u ko'p qirrali hisoblanadi. Bu kommunikativ xatti-harakatni, tashqi dunyoni va insonning ichki dunyosini tushunishni belgilaydigan dunyoning lingvistik rasmidir. U muayyan davrga xos bo'lgan nutq va tafakkur faoliyatining ma'naviy, madaniy va milliy qadriyatlarini aks ettiradi" [5, 71].

Til insonning atrofdagi voqelikka hissiy munosabatiga asoslangan dunyo haqidagi mulohazalarini qayd etadi. Atrofdagi predmetlarni emotsional idrok etish, kontseptualashtirish va turkumlashtirish jarayoni dunyoning emotsional suratida aks etadi [3, 73].

Xulosa sifatida shuni qayd etish mumkinki inson ongida dunyo tasvirining emotsional tarzda shakllanishi bu biologik, psixologik va ijtimoiy omillarning murakkab o'zaro ta'siri mahsulidir. Har qanday voqelik shaxsiy tajriba, madaniy kontekst va hissiy holat bilan birga idrok qilinadi, bu esa har bir inson uchun dunyoni noyob va subektiv jihatdan namoyon bo'lishiga xizmat qiladi. Emotsional tasvirlar inson xatti-harakatlariga, qarorlariga va munosabatlariga chuqur ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Казаченко, О. В. Картина мира – языковое сознание – образ мира: разграничение понятий О. В. Казаченко // IV Фирсовские чтения. Язык в современных дискурсивных практиках : материалы докладов и сообщений Международной научно-практической конференции. Моск- ва, 22-23 октября 2019 г. / под ред. А. С. Борисовой, А. В. Игнатенко, Т. В. Лариной, О. В. Ломакиной. – Москва : РУДН, 2019. – С. 138-143.
2. Колшанский, Г. В. Объективная картина мира в познании и языке Г. В. Колшанский. – 3-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2006. – 126 с.
3. Красавский, Н. А. Эмоциональные концепты в немецких и русских лингвокультурах Н. А. Красавский. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с.
4. Маслова, В. А. Когнитивная лингвистика В. А. Маслова. – Минск : Тетра Системс, 2005. – 256 с.
5. Маслова, В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
6. Постовалова, В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / отв. ред. Б. А. Серебrenников. М. : Наука, 1988. – С. 8-69.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

7. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира: коллективная монография / Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. К. Постовалова, В. Н. Телия, А. А. Уфимцева; отв. ред. Б. А. Серебренников. – М. : Наука, 1988. – 216 с.

